

DALSLAND

Studiecirkeln

I en studiecirkel bestämmer deltagare och cirkelledare tillsammans studiernas inriktning. Det är bra att redan i början diskutera hur ni tycker att arbetet bör gå till, hur ofta ni vill träffas och vilket arbetstempo ni önskar hålla.

Första sammankomsten presenterar ni er förstås för varandra i cirkeln, antecknar varandras namn, adresser och telefonnummer. Berätta varför ni har valt just denna cirkel och vad ni väntar er av studierna.

I en studiecirkel som fungerar bra är alla aktiva i arbetet. Ta gärna upp och diskutera hur ni kan arbeta tillsammans så att alla kommer till tals. Kan ni läsa mellan sammankomsterna eller utföra något annat arbete då? Ni kan t.ex. dela upp mellan er att ta reda på faktauppgifter som inte finns med i boken.

Bläddra igenom studiematerialet tillsammans. Läs innehållsförteckningen och försök att få en uppfattning om innehållet. Bestäm vilka avsnitt som förtjänar en grundlig behandling och välj ut diskussionsfrågor som intresserar er! Nöj er inte enbart med studiehandledningens förslag till diskussionsfrågor, utan formulera egna frågor som kanske passar bättre till den inriktning ni vill ge studierna.

Ett förtydligande när det gäller registret i grundboken: om det står t.ex. s 25f, så betyder det s 25 och 26 (f = följande sida); om det står s. 25ff, så betyder det s 25 och minst två sidor som följer direkt efter den (ff = flera följande sidor). Detta sätt att göra sidhänvisningar används för att spara utrymme. Kursiverad sidhänvisning markerar att på just den sidan finns det mest att läsa om registerordet.

Tilläggsmaterial

Boken Dalsland ger en översiktlig bild av landskapet. Cirklar som vill studera Halland mer ingående ur olika synvinklar kan ha stor nytta av att skaffa kompletterande litteratur. Se litteraturlistan s. 125. Det går att beställa böcker vid alla kommunala bibliotek.

Vill ni läsa skönlitteratur med anknytning till Dalsland? Skönlitteraturen kan ibland säga mer än en faktatext om hur det verkligen är att bo och leva i en särskild del av landet. Boken ger en del tips på s. 49–50. Be också biblioteket om fler tips. Kanske kan ni turas om att göra korta inledningar om det ni läst.

Kartor över Dalsland kan berika studiearbetet mycket, både detaljerade kartor och översiktskartor. Utnyttja dem som finns i boken och skaffa åtminstone en gemensam karta i större skala till cirkeln. Många Ortsnamn nämns i texten och det kan vara spännande att följa ett beskrivet skeende på kartan. En detaljerad karta har ni också stor nytta av om ni planerar en resa som avslutning på studiearbetet.

Det är intressant att följa lokalpressen: se s. 7 i boken. Via det som skrivs i tidningarna kommer ni i närkontakt med vad som händer i landskapet även om cirkeln pågår i en helt annan landsända. Enklast gör man det förstås via Internet. En annan möjlighet är att korttidsprenumerera på en tidning, t.ex. medan cirkeln pågår och dela på kostnaderna. Melleruds Nyheter kan ni läsa på adressen www.mellerudsnyheter.se och Bengtsfors-tidningen Dalslänningen har ett litet artikelarkiv på hemsidan www.dalslanningen.se

Ta gärna del av kommunernas information och turistinformationen, som ofta är välgjord och sakligt intressant. Om några i cirkeln har tillgång till Internet kan ni dela på att göra de sökningar mellan sammankomsterna som ger er de tilläggsinformationer ni vill ha. Exempelvis kan ni den vägen få fram fakta om näringslivet i Dalsland och mängder av turistinformation. Här är några hemsidor att börja söka på:

www.dalsland.se är en mycket bra sida att börja söka på. Här finns information om turistbyråer, sevärdheter, aktiviteter, evenemang, kommunerna m.m.

www.vastkuststiftelsen.se ger utförlig information och visar detaljerade kartor över naturreservat i hela länet och där finner man även naturreservaten i Dalsland och nationalparken Tresticklan.

www.dalslandskanal.se ger all information man behöver inför en tur på Dalslands kanal.

www.dalslandsmuseum.se berättar om Dalslands museum och visar lite prov på dalsländsk konst.

www.halmenshus.com berättar om allt man kan se på museet Halmens Hus.

www.kommunnamnet.se ger riklig information om bl.a. näringsliv och turism i var och en av de fem kommunerna i Dalsland (se kortfakta s. 7)

www.o.lst.se/o/ är hemsidan för Länsstyrelsen i Västra Götalands län, som Dalsland är en del av.

En resa i Dalsland

Tänker ni avsluta studierna med att resa runt i Dalsland, så har ni god hjälp av kapitlet "Kors och tvärs genom Dalsland" när ni planerar resan. Vad behöver ni förbereda? Vad vill ni se, vilka miljöer har ni blivit särskilt intresserade av?

Behöver ni skaffa informationsmaterial? Hur ska ni åka dit? Måste ni kontakta folk i förväg för att kunna göra bra studiebesök? Vad kostar alltsammans? Vem tar reda på vad?

När ni slutar

I slutet av er studiecirkel är det värt att diskutera hur arbetet har fungerat. Motsvarade cirkeln era förväntningar? Skulle ni vilja lägga upp en annan cirkel annorlunda? Vad anser ni om boken? Skriv gärna till "Redaktören för landskapsstudier, Bilda Förlag, Box 42 053, 126 13 Stockholm" eller e-posta till bo.tynderfeldt@bildaforlag.se och berätta om cirkelarbetet och hur ni tycker att boken kan förbättras!

Vill ni fortsätta studierna med en annan landskapsbok eller skulle ni vilja pröva på något nytt ämne?

Frågor att samtala om

EN BLYG SKÖNHET

- Vad vet ni om landskapet Dalsland innan ni påbörjar studierna? Vad är ni mest nyfikna på när det gäller detta landskap?
- Dalsland har den blyga skönheten förgätmigej som landskapsblomma, korpen som landskapsdjur, kvartsit som landskapssten, smörsopp som landskapsvamp. Förstärker sådana "utnämningar" schablonuppfattningar om respektive landskaps natur, eller bidrar det till att fördjupa intresset för variationer i naturen mellan olika landsändar?
- Vilka speciella kännetecken har Dalformationen och Dalslands berggrund i övrigt?
- Läs om naturreservaten i Dalsland. Vilket eller vilka av dem som omnämns vill ni helst besöka?
- Hur bildades jättegrytorna i Steneby? Har ni själva sett fenomenet någon gång?
- Tresticklanområdet bjuder på ett stort stycke kärv, urskogsartad natur, ett av de största vid sidan av fjällen och Norrbotten. Diskutera vad man vinner på att området har klassats som nationalpark.
- Vilka av alla växtnamn som nämns i kapitlet är nya för er? Slå gärna upp dem i en bra flora. Vad tycker ni det betyder för helhetsupplevelsen av naturen att känna igen växter och djur och kunna artnamnen?

ÅRTUSENDEN I DALSLAND

- Vilka av de fornminnen som nämns på olika ställen i boken verkar mest intressanta? Vilka fornminnen sätter ni främst i ert eget landskap? Vad är det som lockar människor att besöka sådana platser? Är det viktigt att bevara stora delar av kulturlandskapet runt fornminnena för helhetsupplevelsens skull tycker ni, eller räcker det med att bara spara själva gravarna och sedan kunna exploatera marken runt omkring för t.ex. vägar, bostadsområden och golfbanor?
- Det står inte så mycket om forntiden i boken. Läs gärna på annat håll om skillnaden mellan hällkistor, rösen, domarringar, resta stenar och om vilket gravskick som utmärkte olika tidsperioder.

- Vad kommer ni fram till om ni försöker föreställa er hur det var att komma till Dalsland som missionär på 1000-talet?
- Vilka tror ni motiven var för de upprepade härjningstågen in i Dalsland från Danmark– Norge?
- Åmål fick stadsrättigheter 1643 för att drottning Kristina ville se ett slut på den illegala handeln mellan dalslänningar och norrmän. Det var i städerna handeln skulle ske enligt tidens syn. Känner ni till andra orsaker till varför städer har grundats?
- Läs om hur Dalborna försörjde sig i äldre tider. Vilka huvudintryck får ni?
- Jämför emigrationen från Dalsland med den från ert landskap. Finns det skillnader?
- Följde industrialiseringen av Dalsland likartade mönster som i övriga Sverige enligt er mening? Varför blev de dalsländska järnbruken så pass kortlivade?
- Vilka av de omnämnda dalslänningarna hade ni hört talas om tidigare?
- Georg Carl von Döbeln fick en intressant levnadshistoria. Om ni vill veta mer om den, läs t.ex. i Karl-Olof Anderssons bok ”Svenska öden i ångans sekel”.

DALSLÄNDSK KULTUR

- Den typiska Dalslandsstugan är en enkelstuga i två plan med skiffertak. Vilka hustyper anses mest typiska på landsbygden i ert landskap? Vilka byggnadsmaterial förekom?
- Halmslöjden har gamla traditioner i Dalsland. Vad tror ni det beror på? Är det viktigt att bevara sådant hantverkskunnande i vår tid? Varför i så fall?
- Skulle ni vilja läsa något skönlitterärt verk skrivet av någon av de författare som nämns? Be om fler tips på biblioteket.
- Känns det lockande att besöka Dalslands Museum för att bekanta er närmare med dalsländska konstnärers verk? Hemsidan www.dalslandsmuseum.se ger smakprov på några dalsländska konstverk.
- Vill ni se Otto Hesselboms målning ”Vårt land”? Låna då t.ex. Berit Almereds bok ”Dalsland” på biblioteket och titta på s. 36. Eller besök Natio-

nalmuseums hemsida www.nationalmuseum.se, klicka på ”samlingar” och ”sök i samlingarna”, ”påbörja sökningar”. Skriv in titeln ”Vårt land” så visas verket.

- Det bakades bröd av många olika slag av ingredienser i Dalsland förr. Vilka känner ni igen sedan tidigare?
- Finner ni något speciellt med dalslänningarnas måltidsrytm förr, jämfört med hur det var i ert landskap?
- Kan ni ge exempel på hur matvanorna skiljde sig i olika delar av landet beroende på de olika förutsättningar som naturen gav? Vilka rätter anses mest typiska för era hemtrakter?

DALSLANDS BLÅA BAND

- Vilka intryck får ni när ni läser om kommunikationsmöjligheterna innan Dalslands kanal byggdes? Var de sämre än i andra trakter?
- Vilken orsak var viktigast till att Dalslands kanal byggdes?
- Vilka förbättringar medförde kanalbygget för industrin i landskapet?
- Läs om kanalresan s. 65–79. Vilken sträcka skulle ni själva helst vilja fara vid en tur på Dalslands kanal?
- Tycker ni som många andra att akvedukten i Håverud är den största sevärdheten i Dalsland, eller finns det någon annan som ni värderar högre?
- Hur kom det sig att Dalsland blev världsledande i tillverkning av hästskosöm?
- Vilka tankar får ni när ni läser om hur det var att vara besättningsman på kanalfartygen eller slussvakt förr?

KORS OCH TVÄRS GENOM DALSLAND

- Åmål har brunnit vid flera tillfällen i historien. Vilka var de största brandfarorna i städerna förr? Finns det städer i era hemtrakter som klarat sig utan större bränder?
- Vad finner ni mest lockande av de sevärdheter och attraktioner som Åmål har att erbjuda besökaren?
- Kapitlet berättar om många kyrkor. Vilka ger intryck på er att vara särskilt intressanta?

- Kyrkorna i Fröskog, Ånimskog, Skållerud och på många andra platser har takmålningar som skildrar skapelsen, himlen och helvetet och andra scener ur bibeln. Hur tror ni att de påverkade den fåkunniga allmogen förr?
- Har ni tänkt på milstenarnas funktion, när ni sett dem längs med äldre vägar?
- Vilka motiv tycker ni det finns för att avsätta resurser till att vårda ruinrester som de av Dalaborg?
- Förr ”drack man brunn” i Dals Rostock. Av vilka olika skäl tror ni att folk sökte sig till kurorterna?
- Dalslänningarna fick vänta till 1930 på ett eget sjukhus, i Bäckefors. Hur tycker ni man ska resonera: är det viktigt att sjukhusvården centraliseras till relativt få orter för att kunna bli så kvalificerad som möjligt eller är det viktigt att ha nära till ”sitt” sjukhus?
- Johanna Brunsson öppnade vävskola år 1873 sedan hennes far dött och hon blev tvungen att försörja sig själv. Vilka andra yrken kunde unga kvinnor från olika samhällsklasser välja vid denna tid?
- Finns det särpräglade gravprydnader där ni bor, i stil med de vackert smidda dalsländska gravkorsen?
- Norska motståndsmän lotsades över gränsen vid Nössemark under andra världskriget. Mindre ärofullt var det att tyska trupptransporttåg tilläts passera genom Sverige via bl.a. Ed. Vad tror ni kunde ha hänt om svenska regeringen nekat att ge tillstånd till dessa transporter?
- Nössemark är gränsland mot Norge. Hur tror ni det påverkar känslan av nationell samhörighet att bo nära gränsen? Känner sig gränsborna som både svenskar och norrmän?
- Vad tror ni skulle vara mest minnesvärt, en dresintur eller en rälsbussutflykt med ”De Vackra Vyernas Järnväg”?
- Vilka skäl finns det att vårda minnet av en krigarkung som Karl XII?
- Vilka av alla museer i landskapet som texten berättat om vill ni helst besöka under en resa?

BILDA FÖRLAG

BILDA FÖRLAG, BOX 42 053, 126 13 STOCKHOLM, TEL. 08-709 04 00
FÅR KOPIERAS FRITT • ISBN 91-574-7897-X